

DOI 10.32342/2523-4463-2018-0-15-51-60

УДК 821.512.161

І.В. ПРУШКОВСЬКА,

*доктор філологічних наук,
доцент кафедри тюркології*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ ТУРЕЦЬКОЇ: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

У статті розглядаються основні шляхи впливу французької літератури на літературні тенденції турецької літератури на тлі історичних та культурологічних змін в турецькому суспільстві, а також досліджується функціонування французького контексту у сучасній турецькій літературі.

Ключові слова: французька література, турецький літературний простір, переклад, вплив, жанр, нові тенденції.

Турецька література є самобутнім елементом світової літератури, багатограним за змістом і значенням виявом східного і західного культурно-історичного світів. Сьогодні вона являє собою контамінацію класичної літератури, сформованої під впливом арабо-мусульманського світу (XIII–XVIII ст.), модерністської літератури, змодельованої за літературними тенденціями Заходу (французька, англійська, німецька літератури) (XIX – 60-ті рр. XX ст.), і сучасної постмодерністської літератури (кінець XX – початок XXI ст.). Поступального руху до модернізації турецької літератури надала зацікавленість французькою культурою й літературою у контексті загального впливу ідеології Великої Французької революції на історичне і культурне життя Османської держави.

У цій розвідці маємо за мету окреслити основні шляхи впливу французької літератури на літературні тенденції турецького літературного простору на тлі історичних та культурологічних змін в турецькому суспільстві, а також продемонструвати функціонування французького контексту у сучасній турецькій літературі.

Активна й результативна зацікавленість західною культурою і французькою зокрема фіксується за часів правління Селіма III (1761–1808). Успадкувавши султанат у рік Французької революції, по закінченні турецько-російської війни Селім III проявив себе як вправний реформатор, реалізуючи ті гіпотетичні реформаторські ідеї, які почали з'являтися в «епоху тюльпанів» (1718–1730). Революція у Франції надала цим ідеям вирішального імпульсу [1, с. 449]. Реформи султана Селіма III, а згодом і Магмуда II (прав. 1808–1839) суттєво вплинули на політику, економіку, культуру, освіту Османської держави. Одночасно із реформуванням з'явилися нові осередки освіти – звичайні в сучасному розумінні школи, в яких нове покоління турецької молоді виховувалося на основі нових тенденцій в культурі й літературі [2, с. 26]. Найбільш продуктивним у царині культурних реформ стає період Танзимату (1839–1876). Реформи, підготовлені Решід-пашою (1800–1858) й підтримані султаном Абдульмеджідом (1823–1861), мали зумовити розвиток науки, літератури, сприяти освіченості турків. Згодом вони стали однією з першопричин появи в турецькій класичній літературі, традиційному театрі західних елементів, які сприяли виникненню нових літературних течій та напрямків (романтизм, неокласицизм, символізм, реалізм), літературних жанрів (роман, новела, драма), стрімкому переходу від середньовічної літературної традиції до літератури нового часу.

Перспектива відвідування Франції представниками турецької літературної еліти з метою вивчення мови й ознайомлення з французькою культурою (Ібрагім Шінасі, Намик Кемаль), поява на території Османської держави навчальних закладів із викладанням французької мови (за період з 1839 до 1900 рр. лише у Стамбулі понад 20 навчальних закладів) всебічно сприяли швидкому «входженню» французької культурної традиції в турецьку літературу. Подальшим етапом «входження» французької культури в турецьку стають численні переклади турецькою мовою творів французьких авторів (Гюго, Мюссе, Золя, Мопассана, братів Гонкурів, Стендаля, Бальзака), 1832 р. у Стамбулі засновано спілку перекладачів. Передусім у великому обсязі перекладалися документи з військової справи, наукові праці з медицини, згодом (з 1859 р.) – художні твори доби Просвітництва, романтизму, реалізму, перекладачами яких були відомі на той час турецькі літератори Ібрагім Шінасі, Хайдар Бей, Намик Кемаль, Абдульхак Хамід Тархан, Реджаізаде Екрем та ін. [3, с. 712]. Неабияку роль у популяризації французької культури зіграв літературний журнал «Сервет-і фююн» (1891–1944), навколо якого об'єдналися поети й письменники Тевфік Фікрет, Назим Набізаде, Гюсейн Рахмі Гюрпінар.

Окрім перекладів творів французьких авторів, у турецькій літературі з'являються переробки, переспіви, адаптації їхніх творів, у яких часто-густо відчутне пряме наслідування, копіювання. Разом із тим у турецькій літературі зароджуються літературні жанри, які, спираючись на західну основу, поступово трансформуються у національно забарвлену, самобутню літературну царину. Перехід від наслідування (друга половина XIX – початок XX ст.) до власної творчості (друга половина XX ст.) був досить болісним для турецької нації, адже значне захоплення Заходом загострювало питання національної ідентичності, про яке неодноразово писав турецький літературознавець Джеміль Меріч (1916–1987): «Наша література після Танзимату – література-тінь, наші думки – думки-тінь. Тепер у нашій літературі присутня лише імітація Заходу, плагіат і переклад. Ми тепер – французи, які розмовляють турецькою» [4, с. 137].

Опановуючи мистецтво витворення власної національно маркованої літератури, турецькі літератори створили цілу низку якісних творів, презентуючи власне обличчя на світовому літературному поприщі. Турецька художня література початку XXI ст. є інтертекстуально різнобарвною, адже плекає східну й західну традиції, зокрема французьку, і яскраво відтворює тісний зв'язок історичного контексту із сучасністю. Сьогодні діалог турецької спільноти із французьким світом культури відчутний насамперед на літературному ґрунті – це нові переклади й презентації відомих творів, у драматургії – постановки французької класики у турецькій режисурі, на медійному рівні – газетні, журнальні статті, блогові дискусії.

Виділяючи у пропонованій розвідці імена Мольєра, Вольтера, Дюма, Гюго, наголошуємо на особливій ролі впливу їхньої творчості на витворення турецької літератури нового часу. Так, творчість *Мольєра* мала великий вплив на формування у другій половині XIX ст. турецької *комедії* західного зразка. Як зазначає турецький дослідник Метін Анд, твори Мольєра були вперше представлені на турецькій сцені у 50-х рр. XIX ст. Твори саме французького комедіографа стали основою комедій європейського гатунку в багатьох ісламських країнах: Азербайджан (Мірза Фетх-Алі Ахундзаде), Іран (Хабіб Ісфакані, Мухаммед Хасан Хан), Ліван (Марун ель-Наккаш), Сирія (Якуб Ібн Руфаїль Сануа) [5, с. 51]. Одним із найпалкіших турецьких прихильників мольєрівської комедії був Агмет Вефік Паша. Він не лише здійснював переклади творів французького драматурга, а й вдавався до творчих переробок сюжетів оригіналу, подекуди змінюючи назви: «Шлюб з примусу», «Дон Джівані», «Удаваний хворий/Дивна річ». Послідовник Агмета Вефіка Паші – Мегмет Шакір Фераїзджізаде також видозмінював сюжети п'єс Мольєра, запозичував ідеї та образи. Так, протагоніст п'єси «Брехня скінчилася» Кьосе Махір запозичив риси Тартюфа. Найбільшу популярність здобула п'єса Фераїзджізаде «Підозри», яка, за спостереженням М. Анда, є контамінацією «Тартюфа» із «Удаваним хворим» Мольєра: сюжети, герої, конфлікт запозичені у французького драматурга [5, с. 56]. Як зазначає С. Шенер, комедія в мольєрівському стилі різко відрізнялася від традиційних вистав з комічним ефектом театрів «Ортаюону» та «Карагьоз»: комізм класичних комедій Мольєра має певне дидактичне підґрунтя, увагу зосереджено на особистості, її місці в суспільстві, сюжет макси-

мально наближений до реальних подій, у п'єсі є зачин і розв'язка, тоді як у традиційних турецьких виставах комізм несе суто розважальну функцію, характерним є абстрагування від дійсності, узагальнене зображення суспільства, відсутність інтересу до особистості, а п'єса складається з декількох не пов'язаних між собою сюжетів, які не мають розв'язки [6, с. 27-28]. Турецьким читачам/глядачам комедії у мольєрівському стилі припали до душі, адже зі зміною політичної й соціальної ситуації у країні змінилися й світоглядні вподобання. Збагачення репертуару творами Мольєра і рецепція його традицій мали неабияке значення для розвитку турецької авторської драми взагалі й комедії зокрема.

Сьогодні досить популярною в Туреччині є комедія «Скупий» Мольєра, про що свідчать численні переклади турецькою мовою та кількість видавництв, які їх друкують (1873 р. – Теодор Касап, 1938 р. – Ісмаїл Хаміт Данішмент (видавництво Сухулєт), 1946 р. – Яшар Набі Наїр (вид. Міністерства освіти Туреччини, вид. Варлик), 1961 р. – Сабахатгін Еюбоглу (вид. Ремзі), 2003 р. – Сонат Кая (вид. Бордо Сіях), 2004 р. – Рюя Баштюрк (вид. Беда), 2007 р. – Берна Гюнен (вид. Іскелє, 2010 р. – вид. Мола). «Тартюф» Мольєра, здобувши популярність в Туреччині ще 1876 р., має неабиякий успіх і серед сучасних глядачів. Серед останніх сценічних переробок «Тартюфа» Мольєра – п'єса «Торговець» Стамбульського народного театру (2013р.). Гучні події у політичному житті Туреччини (корупційний скандал 2013 р. за участі високопосадовців) і ставлення суспільства до нього обговорюють у ЗМІ у символічному форматі «Взасмини Тартюфа із Оргоном» як відповідність головних фігурантів корупційної справи та простих людей, які вірять у невинність високопосадовців і всіляко їх обстоюють [7]. Турки пишаються тим фактом, що їхній співвітчизник (молодий бізнесмен з Йозгата Хамза Дінч) опікується історичною пам'яткою – будівлею «La Tour Rose», в якій Мольєр написав і вперше представив свою п'єсу «Очманілий». Х. Дінч придбав цю будівлю і докладає максимум зусиль для її відновлення заради увіковічнення традиції інсценізації в ній п'єс для вшанування імені Мольєра [8].

Філософське осмислення світу *Вольтером* привертає увагу турецького читача через певну новизну, неординарність, суперечливість. Переклад філософських роздумів Вольтера (перекладач Мюніф Паша, 1859) знайомить турецького реципієнта із новими темами філософсько-фантастичного характеру. Філософська повість «Микромегас» стала справжнім інтелектуальним вибухом для турків, про що свідчить не лише кількість перекладів (1871р., 1891 р., 1908 р.) на етапі ознайомлення з твором, але й дебати тогочасної наукової й літературної еліти стосовно внутрішнього наповнення і суперечливого характеру ідей Вольтера [9, с. 70]. На сьогодні більшість творів Вольтера представлена у перекладах турецькому читачеві. В інформації, яка з'являється у ЗМІ, іноді відчутна своєрідна образа турків на Вольтера за його ставлення до них. 2005 р. вийшла друком праця Бори Чалишкана «Вольтер: турки, мусульмани та інші», де зібрано усі вислови Вольтера щодо турків з метою «показати усю правду, як європейські правителі сотні років проводили брудну кампанію проти турецької нації» [10]. А якщо йдеться про певні політичні конфлікти чи критичні ситуації, які трапляються між Туреччиною й Францією на сучасному етапі, то у медіа не забувають процитувати Вольтера, ну хоча б з його листів до Катерини II (як у газеті Міллієт за 2012 р.) [11].

У другій половині XIX ст. – початку XX ст. прозові твори *Дюма-батька* і *Дюма-сина* у перекладах Халіта Зії Ушаклігіля, Мемдуха Шевкета Паші, Агмета Мітхата Ефенді, Теодора Касапа користувалися неабиякою популярністю серед турецьких читачів. Саме творчість відомих батька й сина стає міцним підґрунтям у формуванні жанру *роман* в турецькій літературі періоду реформ. Так, «Граф Монте-Крісто» стає першим західним романом, з яким познайомився турецький читач. Він слугує стильовою, композиційною й сюжетною серцевиною роману Агмета Мітхата «Моряк Хасан Меллах» (1874), написаного у засланні на о. Родос. Роман Агмета Мітхата, як і Дюма, є пригодницьким, за провідний мотив править помста, яка не приносить задоволення чи щастя, проблематика твору – сімейні, кровні чвари, соціальна несправедливість. Агмет Мітхат, наслідуючи Дюма, називає роман за йменням головного персонажа – моряка-араба, вводячи читача до мікросвіту твору і пропонуючи перспективну інформацію щодо сюжетних колізій роману. Хасан Меллах за аналогією до сюжету роману Дюма – молодий моряк зі знатного роду підступно вбитого Сейді Османа, змушений податися в пірати і вести ганебне для поважної осо-

би життя (певна аналогія до багаторічного ув'язнення Дантеса). Історія кохання Хасана Меллаха і Джузелли, яку полонив вбивця батька – Домініко Бадя, дуже нагадує любовну історію Дантеса і Мерседес. Як і у Дюма, сюжет розгортається навколо групи одних і тих же персонажів – Хасан, Джузелла, Алонза, Ілія, Альфонс, Тимур бей, Домініко Бад'я. Головний герой роману Агмета Мітхата, як і Дантес, перевтілювався в різних людей з метою здійснення своїх планів помсти (Хасан Меллах, Полікон Ефенді, моряк з Мальти, Сеїд Хасан). Подібною до роману Дюма виявляється й організація художнього часу і простору у творі Агмета Мітхата. Часові рамки подій, що відбуваються з героєм, охоплюють більше п'ятдесяти років і обумовлені історичними фактами, на які автор робить посилання безпосередньо у тексті роману («Щодо тогочасного Єгипту..., хто цікавиться, може почитати книжку Дживедета Паші» [12, с. 325]). Дотримання автором історичної достовірності спричинило наповнення тексту твору чіткими географічними координатами (Іспанія, Персія, Франція, Мальта, Єгипет, Сирія, Ліван, Стамбул, Алжир). Пригодницькі історії, тяжкі випробування і нескінченні подорожі Середземним морем та Європою у романі «Моряк Хасан Меллах» схожі на казки тисяча й однієї ночі, стиль викладу подібний до театру одного актора (медда) із його риторичними запитаннями до аудиторії/читача («А ви пам'ятаєте, що сталося із моряком Хасаном ще у четвертій книзі нашої розповіді?», «А ну, про що ми, де зупинилися?») [12, с. 183]. Автор свідомо вдався до такої ідеї, адже вважав, що входження нового жанру (*роману*) в турецьку літературу має бути безболісним для читача, який звик до традиційних сюжетів, класичних літературних форм.

Сюжет роману Дюма-сина «Дама з камеліями» ліг в основу роману Намика Кемалья «Останнє каяття» (1876) (назву роману було змінено без відома автора на «Прокидання: пригоди Алі Бея»). Намик Кемаль прагнув об'єднати в одному творі ідеї й форми західної літератури із колоритом османської культури. Як і в О. Дюма, головними героями є молода жінка легкої поведінки (Махпейкер) і двадцятирічний молодик (Стамбульський аристократ Алі Бей). Сюжет розгортається у Стамбулі, зображенню пейзажності якого Намик Кемаль надає особливої уваги. Кожен новий розділ роману відкривають цитати з поезії літератури Дивану, усі герої мають османські імена (Махпейкер, Алі Бей, Діляшуб, Фат'ма Ханім, Атиф Бей, Месут Бей). Знайомство Алі Бея із Махпейкер, взаємні почуття, трагічність ситуації – усе нагадує роман Дюма, проте є одна найвиразніша відмінність, а саме – ставлення авторів до своїх героїв. Якщо Маргарита О. Дюма попри її соціальний статус куртизанки викликає змішані почуття, серед яких чимало позитивних, то Махпейкер Намика Кемалья – цілком негативний образ жінки, яка є розпусницею і вбивцею, а Алі Бей – жертва [13].

На сьогодні, окрім вищезгаданих романів сім'ї Дюма, популярністю серед турецького читача користуються романи «Три мушкетери», «Двадцять років потому», «Чорний тюльпан», а також їх екранізації: «Три мушкетери» (режисер Четін Інанч, 1972), «Помста трьох мушкетерів» (режисер Четін Інанч, 1972) та сценізації: балет «Три мушкетери» (2013, постанов. Армагана Даврана, Волкана Ерсою).

Поетичний доробок *Віктора Гюґо*, численні переклади його творів спричиняють появу в турецькій літературі *романтичної поезії* Реджаізаде Магмута Екрема, Намика Кемалья. Ліризм, чуттєвість французького вірша знаходить відгомін у турецькій душі, проблематика й тематика творів обох культур виявляються напрочуд близькими. Порівняти хоча б вірш Гюґо на смерть дочки Леопольдіни і вірш Р.М. Екрема «Ніжад» на смерть сина: батьківська журба, біль втрати, переживання – усе настільки близьке обом авторам, наскільки гірке і справжнє [14, с. 200]. Романтизм в турецькій поезії яскраво представлений насамперед поезією Намика Кемалья, у якій відчутний неабиякий вплив творчості Гюґо. Батьківщина, воля, права, свободи – ідеали, за які боровся Намик Кемаль, відчувши поштовх французько-однорядця («Ніч», «Немає») [15, с. 377].

З прозового доробку В. Гюґо найпопулярнішим серед турків стає роман «Знедолені». 1862 р. виходить друком перший, скорочений переклад роману, 1934 р. – перший повний переклад турецькою мовою, здійснений Шемсеттіном Самі Бесм та Хасаном Бедреттіном Бесм [16]. Для турецької інтелігенції «Знедолені» є своєрідним символом любові до батьківщини, народу, боротьби з репресивною соціальною системою. Так, у газеті «Сол» за 20.09.2015 р. з'являється стаття Озташа Озкана «Віктор Гюґо від Парижа до Киркшехіра:

дві книгарні, два диктатора». Автор проводить паралелі між подіями 1940-го р. у Парижі і подіями в турецькому місті Киркшехір після спроби військового перевороту 2015 р. Розповідаючи про долю турецької книгарні, яку безжалісно спалили у 2015 р. через заборону продавати так звану «небезпечну» літературу, О. Озташ наводить паралелі з історії Франції 1940-го, коли всім ремісникам, торговцям наказали повісити на робочих місцях портрети Гітлера. Один із власників книгарні, маючи сильний внутрішній протест, поставив в одному кутку вітрини портрет Гітлера, в іншому – Муссоліні, а посередині – за покликанням голосу совісті – роман «Знедолені» Гюго. На світлинах у турецькій газеті «Сол» – «Знедолені» Гюго турецькою на обпаленому вогнем книжковому стелажі, символічно прикритому гвоздиною [17]. Сьогодні в Туреччині з'являються все нові переклади турецькою мовою творів В. Гюго, нові інтерпретації й прочитання. 2002 р. вийшло друком дослідження Сервера Таніллі «Наш сучасник Віктор Гюго. Портрет генія» про життя та творчу унікальність Гюго. Того ж року в Анкарі відбувся Міжнародний симпозіум «Віктор Гюго в Туреччині», присвячений 200-річчю В. Гюго. 2014 р. побачив світ переклад турецькою вірша Гюго «Мухаммед» (перекл. Якуп Яша). 2017 р. у Стамбулі з аншлагом відбувся показ мюзіклу «Нотр-Дам де Парі».

Подальше поглиблення історичної та аналітичної бази дослідження обраної теми значно розширить список французьких авторів, згаданих вище, однак це обмежують рамки наукової статті. Тому, зупиняючись на іменах лише тих, творчість яких помітно змінила вектор розвитку турецької літератури, завважимо, що, попри поступове зменшення ажіотажу навколо французьких творів (друга половина ХХ ст.) і звернення уваги на шедеври інших західних літератур, турецька інтелектуальна еліта донині продовжує тримати руку на пульсі французьких літературних новинок. Так, сьогодні у Туреччині представлені у перекладах майже всі твори Фредеріка Бегбедера, Мішеля Уельбека, Бернара Вербера, Гійома Мюссо, Марка Леві, Анни Гавальди. Тривають літературознавчі наукові дослідження французької літератури (для порівняння – у Франції є лише декілька кафедр тюркології, де наголос робиться переважно на вивченні турецької мови та культури і бракує досліджень з літератури). Художні твори сучасних турецьких авторів пронизані французьким колоритом, подобою образів (Збірка 2000 р. із «паризьким текстом»). Спеціальність «французька мова та література» пропонують опанувати у більшості державних та приватних навчальних закладів вищої освіти.

Отже, художній набуток турецької літератури виявляє безперервність існування в ній «французького контексту» з часів Танзимату і до сьогодні; французька література, набуваючи безпосереднього впливу на утворення нової турецької літератури, зумовлює появу нових літературних жанрів (роману, драми), течій та напрямків (романтизму, символізму, реалізму), зміну тематичних і образних версій художніх творів з класичних мусульманських на західноєвропейські. Такий феномен тяжіння до «іншого» усталеної віками літератури ісламу є малодослідженим свідченням великої сили мистецтва і спонукає до нових розвідок літературознавчого та культурологічного спрямувань.

Список використаних джерел

1. Кинросс Л. Расцвет и упадок Османской империи / Лорд Кинросс. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1999. – 696 с.
2. Ünlü M. 20.yüzyıl Türk Edebiyatı / Mahir Ünlü, Ömer Özcan. – İstanbul: İnkılap yayınevi, 1987. – 344 s.
3. Bayramoğlu B.O. Fransa'da Türk Edebiyatı Üzerine Yapılmış Tezler ve «La Présence française dans les débuts de la modernité littéraire turque» [«Modern Türk Edebiyatı'nın Başlangıcında Fransız Varlığı»]. Adli Doktora Tezi üzerine / B.O. Bayramoğlu // TALİD. Türkiye araştırmaları Literatür Dergisi. – 2006. – Cilt 4. – Sayı 7. – S. 705–739.
4. Meriç C. Jurnal 1 / Cemil Meriç. – İstanbul: İletişim yayınları, 1992. – 399 s.
5. And M. Türkiye'de Moliere / Metin And // Tiyatro araştırma dergisi. – Sayı 5. – S. 51–64. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tad/article/view/500006995> (Останнє звернення 12.02.2018).

6. Şener S. *Moliere ve Türk Komedyası / Sevda Şener*. – S. 25–31. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1188/13729.pdf> (Останнє звернення 12.02.2018).
7. Cengiz G. *Ya Tartuffe? / Gülsüm Cengiz*. – 01 Mart 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (<https://www.evrensel.net/yazi/70716/ya-tartuffe>) (Останнє звернення 12.02.2018).
8. *Moliere'e Türk iş adamı sahip çıktı // Patronlar dünyası. – 2 Mart 2009.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m.patronlardunyasi.com/default.asp?page=haber&haberid=58518> (Останнє звернення 12.02.2018).
9. Öztürk N. XIX. yüzyıl Türk edebiyatında Voltaire ve Rousseau çevirileri / N. Öztürk // Pamukkale üniversitesi eğitim fakültesi dergisi. – 2002. – Sayı:12. – S. 69–79.
10. *Türkleri bir de Voltaire'den dinleyin // Haber7com.* – 13.12.2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.haber7.com/kultur/haber/126577-turkleri-bir-de-voltaireden-dinleyin>. (Останнє звернення 12.02.2018).
11. Cıvaoglu G. *Türk düşmanlığı gen haritası / G. Cıvaoglu // Milliyet gazetesi.* – 02.02.2012.
12. Midhat A. Hasan Mellah (Denizci Hasan) / Ahmet Mithat. – İstanbul: Kültür Bakanlığı, 1975. – 410 s.
13. Kemal N. *İntibah (Uyanış) / Namık Kemal.* – İstanbul: İnkılap, 2003. – 182 s.
14. Sezer T. *Victor Hugo ve Recai-zade Mahmut Ekrem'de çocuk sevgisi / T. Sezer // Edebiyat dergisi.* – 2006. – Sayı:15. – S.195–202.
15. Aydın A. Namık Kemal'in sanat/sanatçı algısında romantizm ve Victor Hugo etkisi / A. Aydın // *Turkish Studies – International periodical for the languages, literature and history of Turkish or Turkic.* – Ankara, 2012. – Volume 7/3. – S. 369–379.
16. Burçak F. *Victor Hugo'nun Sefiller Romanının Türkçeye Çeviri Macerası / Fatma Burçak // İnsanokur.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.insanokur.org/victor-hugonun-sefiller-romaninin-turkceye-ceviri-macerasi/> (Останнє звернення 12.02.2018).
17. Öztaş Ö. *Paris'ten Kırşehir'e Victor Hugo: iki kitapevi iki diktatör / Ö. Öztaş // Sol.* – 20.09.2015, Pazar. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/ozkan-oztas/paristen-kirsehire-victor-hugo-iki-kitapevi-iki-diktator-130259> (Останнє звернення 12.02.2018).

References

1. Kinross, L. *Rastsvet i upadok Osmanskoy Imperii* [The heyday and decline of the Ottoman Empire]. Moscow, Kron Press Publ, 1999, 696 p.
2. Ünlü, M., Özcan, Ö. *20.yüzyıl Türk Edebiyatı* [20th Century Turkish Literature]. İstanbul: İnkılap yayınevi Publ., 1987, 344 p.
3. Bayramoğlu, B.O. (2006). *Fransa'da Türk Edebiyatı Üzerine Yapılmış Tezler ve "La Présence française dans les débuts de la modernité littéraire turque" ["Modern Türk Edebiyatı'nın Başlangıcında Fransız Varlığı"] adlı Doktora Tezi üzerine* [Theses on Turkish Literature in France. French Being at the Beginning of Modern Turkish Literature on Doctorate Thesis]. *TALİD Türkiye araştırmaları Literatür Dergisi* [Turkey research Literature Journal], 2006, vol. 4, no. 7, pp. 705-739.
4. Meriç, C. *Jurnal 1* [Journal 1]. İstanbul, İletişim yayınları Publ., 1992, 399 p.
5. And, M. *Türkiye'de Moliere* [Moliere in Turkey]. *Tiyatro araştırma dergisi* [Theater research magazine], 1974, no. 5, pp. 51-64. Available at: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tad/article/view/500006995> (Accessed 12 February 2018).
6. Şener, S. *Moliere ve Türk Komedyası* [Moliere and Turkish Comedy]. *Tiyatro araştırma dergisi* [Theater research magazine], 1975, no 5, pp. 25-31. Available at: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1188/13729.pdf> (Accessed 12 February 2018).
7. Cengiz, G. (2014) *Ya Tartuffe?* [What about Tartuffe?], 2014. Available at: <https://www.evrensel.net/yazi/70716/ya-tartuffe> (Accessed 12 February 2018).
8. *Moliere'e Türk iş adamı sahip çıktı* [Moliere's house is owned by a Turkish businessman]. *Patronlar dünyası* [The world of bosses], 2009. Available at: <http://m.patronlardunyasi.com/default.asp?page=haber&haberid=58518> (Accessed 12 February 2018).
9. Öztürk, N. *XIX. yüzyıl Türk edebiyatında Voltaire ve Rousseau çevirileri* [XIX. Transformation of Voltaire and Rousseau in century's Turkish literature]. *Öztür Pamukkale üniversitesi eği-*

tim fakültesi dergisi [Oztur Pamukkale University education faculty magazine.], 2002, no. 12, pp. 69-79.

10. *Türkleri bir de Voltaire'den dinleyin* [Listen to the Turks from Voltaire]. *Haber7com* [News7com], 2005. Available at : <http://www.haber7.com/kultur/haber/126577-turkleri-bir-de-voltaireden-dinleyin> (Accessed 12 February 2018).

11. Cıvaoğlu, G. *Türk düşmanlığı gen haritası* [Turkish hostility gene map]. *Milliyet gazetesi* [Milliyet news paper], 2012, 02 February.

12. Midhat, A. *Hasan Mellah (Denizci Hasan)* [Hasan Mellah (Denizci Hasan)]. *İstanbul, Kültür Bakanlığı Publ.*, 1975, 410 p.

13. Kemal, N. *İntibah (Uyanış)* [Intibah (Awakening)]. *İstanbul, İnkılap Publ.*, 2003, 182 p.

14. Sezer, T. *Victor Hugo ve Recai-zade Mahmut Ekrem'de çocuk sevgisi* [Victor Hugo and Recai-zade Mahmut Ekrem's child love]. *Edebiyat dergisi* [Literature magazine], 2006, no. 15, pp. 195-202.

15. Aydın, A. *Namık Kemal'in sanat/sanatçı algısında romantizm ve Victor Hugo etkisi* [Namik Kemal's art / artist perception romanticism and Victor Hugo influence]. *Turkish Studies – international periodical for the languages, literature and history of Turkish or Turkic*. Ankara, 2012, vol. 7/3, pp. 369-379.

16. Burçak, F. *Victor Hugo'nun Sefiller Romanının Türkçeye Çeviri Macerası* [The adventure of Turkic translation of Victor Hugo's roman]. *İnsanokur* [Insanocur], 2007. Available at: <https://www.insanokur.org/victor-hugonun-sefiller-romaninin-turkceye-ceviri-macerasi/> (Accessed 12 February 2018).

17. Öztaş, Ö. *Paris'ten Kırşehir'e Victor Hugo: iki kitapçı iki diktatör* [Victor Hugo from Paris to Kirsehir: two bookstores with two dictators]. *Sol* [Newspaper Sol], 2015, Sunday, 20 September. Available at: <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/ozkan-oztas/paristen-kirsehire-victor-hugo-iki-kitapci-iki-diktator-130259> (Accessed 12 February 2018).

В статье рассматриваются основные пути влияния французской литературы на литературные тенденции турецкой литературы на фоне исторических и культурологических изменений в турецком обществе, а также исследуется функционирование французского контекста в современной турецкой литературе.

Ключевые слова: французская литература, турецкий литературное пространство, перевод, влияние, жанр, новые тенденции.

The article deals with the main ways of the influence of French literature on the literary tendencies of Turkish literature considering the background of historical and cultural changes in Turkish society, and also with the functioning of the French context in contemporary Turkish literature.

Key words: French literature, Turkish literary space, translation, influence, genre, new tendencies.

Одержано 21.03.2018.